24.5.2024 Dnro ORK/252/2024

asiantuntija Tero Pitkänen

Eduskunta

Maa- ja metsätalousvaliokunta

mmv@eduskunta.fi

OIKEUSREKISTERIKESKUKSEN KIRJALLINEN ASIANTUNTIJALAUSUNTO EDUSKUNNAN MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE LAEIKSI KASVINSUOJELUAINEISTA ANNETUN LAIN JA SAKON TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA ANNETUN LAIN 1 §:N MUUTTAMISESTA (HE 43/2024 vp)

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt 17.5.2024 Oikeusrekisterikeskukselta (ORK) asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi kasvinsuojeluaineista annetun lain ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta.

ORK toimii rikos- ja sakkorekisterin rekisterinpitäjänä sekä huolehtii muun muassa sakkoihin, menettämisseuraamuksiin ja yli 50 erilaiseen rangaistusluonteiseen hallinnolliseen seuraamukseen liittyvistä täytäntöönpanotehtävistä. ORK kiinnittää siten lausunnossaan erityistä huomiota 1. lakiehdotukseen sisältyvän kasvinsuojeluainevalvonnan seuraamusmaksun täytäntöönpanosäännöksiin sekä säännöksiin sakkorekisteritietojen luovuttamisesta ja 2. lakiehdotuksen esitykseen muuttaa sakon täytäntöönpanosta annettua lakia. ORK on lausunut 6.10.2023 luonnoksesta hallituksen esitykseksi.

Esitykseen sisältyvän 2. lakiehdotuksen mukaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n 2 momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin uusi 31 kohta, jolla lain soveltamisalaa muutettaisiin koskemaan 1. lakiehdotuksen 40 a §:ssä tarkoitettua kasvinsuojeluainevalvonnan seuraamusmaksua. Seuraamusmaksun täytäntöönpanosta vastaisi siten ORK. Sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa on ORK:n näkemyksen mukaan riittävät menettelysäännökset rahamääräisten seuraamusten täytäntöönpanosta.

ORK on lausunut 6.10.2023 päivätyssä lausunnossa, että luonnoksessa hallituksen esitykseksi ei ole erikseen todettu, että peritäänkö seuraamusmaksulle korkoa. Hallituksen esityksessä 40 a §:n säännöskohtaisiin perusteluihin on nyt kirjattu, että seuraamusmaksusta ei perittäisi viivästyskorkoa. ORK pitää lisäystä tarpeellisena, koska sillä on informatiivinen merkitys sekä maksuvelvollisille että maksuasioita käsitteleville eri viranomaisten henkilöstölle.

Postiosoite
PL 157
13101 HÄMEENLINNA

Käyntiosoite
Wetterhoffinkatu 2
13100 HÄMEENLINNA

Puhelin
029 56 65631

Sähköposti ja kotisivu
kirjaamo.ork@om.fi
www.oikeusrekisterikeskus.fi

ORK on todennut 6.10.2023 päivätyssä lausunnossa, että luonnoksessa hallituksen esitykseksi on todettu, että ORK:n perintäjärjestelmä Rajsaan olisi tehty tarvittavat muutokset tuontivalvonnan seuraamusmaksun yhteydessä. ORK on lausunut, että tuontivalvonnan seuraamusmaksun yhteydessä tehdyllä Rajsan kehittämisellä ei kuitenkaan ole merkitystä kasvinsuojeluainevalvonnan seuraamusmaksun täytäntöönpanolle, koska uuden seuraamusmaksun täytäntöönpanon automatisointi vaatisi aina kertaluonteisen tietojärjestelmäkustannuksen. ORK kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esitykseen sisältyy kuitenkin edelleen epätarkka toteamus, että: ”Tarvittavat muutokset Oikeusrekisterikeskuksen Rajsa-perintäjärjestelmään on tehty tuontivalvonnan seuraamusmaksun yhteydessä.” Koska kasvinsuojeluainevalvonnan seuraamusmaksuja määrättäisiin esityksen arvion mukaan vuositasolla vain muutamia, ORK:lla tallennettaisiin tosiasiallisesti Rajsaan ainoastaan täytäntöönpanon perustetta koskevat tiedot, mutta varsinainen täytäntöönpano (esim. maksukehotus ja tarvittaessa ulosoton hakeminen) toteutettaisiin manuaalisesti. Täytäntöönpanotoimia ei siten toteuttaisi automaatiolla, kuten tuontivalvonnan seuraamusmaksujen yhteydessä.

1. lakiehdotuksen 40 a §:n nojalla määrättävien seuraamusmaksujen täytäntöönpanossa on kyse uudesta pysyväisluonteisesta tehtävästä ORK:lle. Esityksessä todetaan, että ORK:lle ei katsota tarpeelliseksi esittää lisämäärärahaa, koska seuraamusmaksuja määrättäisiin vuositasolla vain muutamia. Vastaavanlaisia määrältään pieniä rangaistusluonteisia hallinnollisia seuraamuksia säädetään vuosittain eri hallinnonaloilla kuitenkin useita ja niiden yhteisvaikutukset ja kokonaistyömäärän lisääntyminen näkyvät ORK:n työmäärässä viiveellä ja mahdollinen lisäresursoinnin tarve tulee täsmentymään vasta myöhemmin. Eri hallinnonalojen rangaistusluonteisen hallinnollisten seuraamusten täytäntöönpanossa on kyse pysyväluonteisesta tehtävästä, ja ORK:lle syntyvät näiden seuraamusten aiheuttaman lisätyön kattamiseen tarvittavat lisämäärärahatarpeet käsitellään vuosittaisissa kehys- ja talousarviomenettelyissä.

Tiedonsaantioikeus sakkorekisteristä

Kasvinsuojeluaineista annetun lain 31 §:n 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös Turvallisuus- ja kemikaaliviraston sekä Ruokaviraston oikeudesta saada salassapitosäännösten estämättä 40 a §:ään ehdotetun seuraamusmaksun määräämistä varten välttämättömät tiedot sakkorekisteristä. Tiedonsaantioikeus sakkorekisteristä olisi ehdotuksen mukaan tarpeen, jotta voitaisiin noudattaa kaksoisrangaistavuuden kieltoa eli varmistaa, ettei seuraamusmaksua määrätä sille, joka on samasta teosta jo tuomittu sakkorangaistukseen tuomioistuimessa. Lain 40 a §:n 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että seuraamusmaksua ei saa määrätä luonnolliselle henkilölle, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että seuraamusmaksua ei saa määrätä, jos teosta on kulunut yli vuosi.

Sakkorekisterin tietojen salassapidosta ja luovuttamisesta säädetään sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 50 §:ssä. Pykälän 2 momentin mukaan Oikeusrekisterikeskus saa salassapitovelvollisuuden estämättä pyynnöstä luovuttaa tietoja niille, joiden oikeudesta mainittujen tietojen saamiseen säädetään erikseen lailla. Sakon täytäntöönpanosta annettua lakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 218/2001 vp) todetaan 50 §:n yksityiskohtaisten perustelujen yhteydessä muun ohessa seuraavaa: ”Tietosuoja ja muuhun lainsäädäntöön viittaamisen yleinen muotoilu asettavat luovuttamissäännöksille kuitenkin erityisiä vaatimuksia. Tietosuojan asianmukainen turvaaminen edellyttää ensinnäkin, että luovuttamisesta säädetään lailla. Luovuttamissäännöksestä on riittävän selvästi käytävä ilmi oikeus saada tietoja nimenomaan sakkorekisteristä. Siinä on yksilöitävä tietoihin oikeutettu taho, luovutettavat tiedot ja tietojen käyttötarkoitus.” Sakkorekisteritietojen saamiseen oikeuttavissa säännöksissä tulee siten määritellä tietojen saamiseen oikeutettu taho, luovutettavat tiedot ja tietojen käyttötarkoitus edellä esitetyllä tavalla.

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä edellytetysti jää täsmentämättä, mitä tietoja sakkorekisteristä luovutettaisiin seuraamusmaksun määräämistä varten. Lakiehdotuksen 40 a §:n 4 momentin perusteella voidaan päätellä, että tietoja sakkorekisteristä ei voitaisi luovuttaa enää, kun teosta on kulunut yli vuosi. Kyseessä on tosiseikka, jota tietoja luovutettaessa ei ole mahdollista todentaa. Sakon täytäntöönpanosta annetun lain 51 §:n 1 momentin mukaan tiedot sakkorekisteristä luovutetaan sakkorekisterin otteella, joka sisältää kaikki ne tiedot, joiden saamiseen pyytäjällä on oikeus. Luovutettavien tietojen osalta jää lisäksi täsmentämättä, mitä lakiehdotuksen 40 a §:n 3 momentissa tarkoitettu ”samasta teosta” merkitsee ja edellyttääkö sakkorekisteritietojen luovuttaminen teonkuvausten vertailua. Sakkorekisteristä saatavien tietojen perusteella vertailua ei välttämättä ole mahdollista tehdä.

Viranomaisten tiedonsaantioikeutta sakkorekisteritietoihin ei ole pidettävä kannatettavana. Sakkorekisteristä ei käy ilmi, jos henkilöä vasta epäillään rikoksesta, asia on syyteharkinnassa tai vireillä tuomioistuimessa. Sakkorekisteristä tulisivat luovutettaviksi ainoastaan lainvoimaiset tuomiot. Kun seuraamusmaksua ei saa määrätä, jos teosta on kulunut yli vuosi ja kyseessä tulee olla sama teko kuin lainvoiman saaneessa tuomiossa, aikaväli, jolta luovutettavia tietoja voisi sakkorekisterissä henkilöstä olla, jäisi hyvin kapeaksi. Teon, tuomion antamisen samasta teosta, tuomion tulemisen lainvoimaiseksi, tiedonluovutuksen sakkorekisteristä lainvoimaisesta tuomiosta sekä seuraamusmaksun määräämisen tulisi tapahtua vuoden sisällä.

Huomiota tulee kiinnittää siihen, että kasvinsuojeluaineista annetun lain 41 §:n 3 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan: ”Rikoslaissa (39/1889) tai 1 momentissa tarkoitettua tekoa koskevassa esitutkinnassa Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle sekä Ruokavirastolle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Syyttäjän

on varattava Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle sekä Ruokavirastolle tilaisuus lausunnon antamiseen ennen syyteharkinnan päättymistä. Asiaa tuomioistuimessa suullisesti käsiteltäessä Turvallisuus- ja kemikaalivirastolla sekä Ruokavirastolla on läsnäolo- ja puheoikeus." Käytännössä valvontaviranomaisella on siten mahdollisuus saada esitutkintaa, syyteharkintaa ja tuomiota koskevat tiedot suoraan poliisilta, syyttäjältä tai tuomioistuimelta osallistuessaan rikosasian käsittelyyn. Valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeudesta sakkorekisterin tietoihin voidaan tällä perusteella luopua.